

STRATA

İLİŞKİSEL SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

STRATA: İLİŞKİSEL SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Dört aylık yaygın süreli dergi

(Hakemli akademik dergi)

İmtiyaz Sahibi: Phoenix Yayınevi adına Ünal Sevindik

Kurucu Genel Yayın Yönetmeni: Vefa Saygın Öğüt

Genel Yayın Yönetmeni: Özlem Akkaya

Sayı Editörü: Hilal Sevlü, Saniye Dedeoğlu

Kitap Değerlendirme Editörü: Funda Sönmez Öğüt

stratadergikitapinceleme@gmail.com

Yayın Kurulu: Aksu Akçaoğlu, Polat S. Alpman, Alim Arlı, Özgür Arun, Ozan Aşık, Aslıhan Aykaç Yarnadağ, Özgür Budak, Barış Büyükokutan, Güney Çeğin, Sinan T. Gülhan, Sanem Güvenç-Salgırlı, Barış Mücen, Nazlı Ökten, Gülbin Özdamar Akarçay, Nadir Suğur, Çağdaş Üngör, Semiray Yücebaş

Bilim ve Danışma Kurulu: Feyza Ak Akyol, Erhan Akarçay, Bekir Balkız, Didem Danış, Saniye Dedeoğlu, Koray Değirmenci, Ayşe Durakbaşı, Gökçen Ertuğrul, Aylin Görgün Baran, Neşe Gurallar, Mehmet Nuri Gültekin, Barış Gürsoy, Meltem Karadağ, Sevcin Karcı, Alp Yücel Kaya, Onur Kınılı, Hüseyin Köse, Ceren Lordoğlu, Meral Özbek, Ahmet Özcan, İbrahim Şirin, Ümit Tatlıcan, Elif Yeneroğlu, Egemen Yılğır, Mesut Yücebaş

Strata Sekreteryası: Gülşah Kurt, Hilal Sevlü

19. Sayı: Haziran 2025, Ankara.

ISSN: 2667-6079

Yönetim Yeri:

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1. Kızılay/Ankara

Tel: 0 312 419 97 81 pbx • Faks: 0 (312) 419 16 11

Phoenix Yayınevi

©Phoenix Yayınevi Tüm Hakları Saklıdır.

www.phoenixyayinevi.com

Baskı: Vadi Grafik Ltd. Şti.

İvedik Organize Sanayi 1420. Cd. No: 58

Ostim Yenimahalle/Ankara

Sertifika No: 47479

İvedik OSB Matbaacılar Sitesi 1514. Cad.No: 23-25 Yenimahalle/ANKARA

Dağıtım: Siyasal Kitabevi

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1 Kızılay/Ankara

Kapak tasarım ve dizgi: İrem Nur Acar

İletişim Adresi:

<https://stratadergi.org>

www.stratadergi.com

stratadergi@gmail.com

*Bu dergide yayımlanan makaleler, yazarlarının sorumluluğundadır.

Editörün Takdimi Hilal Sevlü, Saniye Dedeoğlu	5
1979 İran İslam Devrimi Sonrası Eğitim Kurumlarındaki Yasak ve Yaptırımların Göç Üzerindeki Etkisi: Türkiye’ye Göç Eden İranlı Göçmen Kadınlar Örneği Asiye Kemik	9
Türkiye’deki Geri Gönderme Merkezlerine Sosyolojik Bir Bakış Tanya Güyük	31
Matbudan Dijitale Anaakım Basında Cinsiyetlendirilmiş Bir Figür Olarak “Suriyeli Kadın” Özlem Akkaya	69
Sosyal Medyada Kadın Kimliğinin Söylemsel İnşası: “Girlboss” ve “Girlmoss” Söylemlerinin Feminist Eleştirel Söylem Analizi Kadriye Semerci	83
Kitap İncelemesi Meltem Yıldırım Başoğlu	143

Editörün Takdimi

Hilal Sevlü, Saniye Dedeoğlu

Zorunlu göç, yalnızca fiziksel bir yer değiştirme değil; aynı zamanda bireylerin gündelik yaşamlarına, aidiyetlerine ve politik konumlanışlarına derin etkiler bırakan, çok katmanlı bir toplumsal olgudur. Strata İlişkisel Sosyal Bilimler Dergisi'nin bu sayısı, "Türkiye'de Zorunlu Göç Araştırmaları" başlığıyla, bu karmaşık olguyu farklı yönleriyle ele alan disiplinlerarası çalışmaları bir araya getiriyor. Bu sayının temel amacı, zorunlu göç sürecinin yalnızca yapısal faktörlerle değil, bireylerin deneyimleri, toplumsal ilişkiler, temsiller ve politik mekanizmalarla birlikte nasıl şekillendiğini ortaya koymak.

Bu çerçevede, Asiye Kemik'in kaleme aldığı "1979 İran İslam Devrimi Sonrası Eğitim Kurumlarındaki Yasak ve Yaptırımların Göç Üzerindeki Etkisi: Türkiye'ye Göç Eden İranlı Kadınlar Örneği" başlıklı makale, göçü tetikleyen dinamikleri toplumsal cinsiyet merceğinden inceliyor. İranlı kadınların eğitim kurumlarında karşılaştıkları şeri temelli yaptırımlar, ataerkil baskılar ve hak ihlalleri, göç kararlarını doğrudan etkileyen etmenler olarak öne çıkıyor. Yazar, Türkiye'ye göç eden İranlı kadınlarla gerçekleştirdiği derinlemesine görüşmelere dayanarak, eğitim kurumlarının hem baskı hem de özgürlük arayışı bağlamında nasıl ikili bir rol üstlendiğini gösteriyor. Bu çalışma, zorunlu göçü yalnızca politik baskıların sonucu olarak değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin doğrudan bir çıktısı olarak ele alıyor.

Tanya Güyük'ün yazdığı "Türkiye'deki Geri Gönderme Merkezlerine Sosyolojik Bir Bakış" başlıklı makale, göç politikalarının kurumsal yansımalarını ele alıyor. AB ile imzalanan Geri Kabul Anlaşması sonrası Türkiye'de kurulan geri gönderme merkezleri, göçmenlerin idari gözetim adı altında tutulduğu, ancak hak ihlallerinin sistematik biçimde yaşandığı alanlar olarak öne çıkıyor. Yazar, sosyal hizmet uzmanı, avukatlar ve göçmenlerle gerçekleştirdiği

görüşmeler üzerinden bu merkezlerdeki yapısal şiddet biçimlerini, hak ihlallerini ve toplumsal dışlama deneyimlerini ele alıyor. Bu çalışma, zorunlu göçün kurumsal olarak nasıl yönetildiğini, ama aynı zamanda nasıl “cezalandırıldığını” sorgulayan eleştirel bir bakış açısı geliştiriyor.

Özlem Akkaya’nın “Matbudan Dijitale Anaakım Basında Cinsiyetlendirilmiş Bir Figür Olarak “Suriyeli Kadın” başlıklı çalışması, göçmen kadınların matbu ve dijital basımda nasıl temsil edildiğini inceliyor. Hürriyet, Sabah ve Cumhuriyet gazetelerinin matbu ve çevrimiçi sürümlerinde yayımlanan haberler üzerinden yürütülen analiz, Suriyeli kadınların ya mağdur ya da tehdit figürü olarak konumlandırıldığını, bu temsillerin ise hem cinsiyetçi hem de ırkçı kodlarla kurulduğunu ortaya koyuyor. Yazar, Suriyeli kadınların medyada görünürlük kazandıkları anların bile çoğunlukla kontrol, aşağılamaya açık veya nesnelleştirici biçimlerde olduğunu tartışıyor.

Kadriye Semerci ise, “Sosyal Medyada Kadın Kimliğinin Söylemsel İnşası: “Girldboss” Ve “Girldmoss” Söylemlerinin Feminist Eleştirel Söylem Analizi” başlıklı makalesinde, sosyal medya temelli kadın temsillerini feminist kuramsal çerçevede inceliyor. Bu tema dışı makalede Girldboss söylemi altında bireysel başarı ve tüketimle tanımlanan kadın kimlikleri ile Girldmoss söylemi çerçevesinde geliştirilen doğaya uyumlu, sade yaşam odaklı kimlik kurguları, kadınların görünürlüğü ve toplumsal cinsiyet rolleriyle kesişen alanlarda yeniden okunuyor. Bu çalışma, dijital alanın kadınların özneleşme süreçlerinde nasıl hem bir imkân hem de bir sınır çizdiğini ortaya koyuyor.

Meltem Yıldırım Başoğlu’nun kaleme aldığı kitap incelemesi, Özge Sarıaloğlu’nun “Yaban Komşu: Mülteci ve Yerli Karşılaşmalarının Etnografisi” adlı etnografik saha çalışmasına odaklanıyor. Sarıaloğlu’nun İstanbul Esenler’de ve İsveç’te gerçekleştirdiği saha araştırması, Suriyeli göçmenler ile yerli halk arasındaki gündelik karşılaşmaları mikrososyolojik düzeyde analiz ediyor. Kitapta yer alan “miksofobi” ve “mekânsal sahipleniş” gibi kavramlar, mülteci ve yerli ilişkilerinin görünmeyen boyutlarını, ötekileştirmenin gündelik hayat pratikleri içindeki tezahürlerini ortaya koyuyor. Bu inceleme, göçmen karşıtlığının sıradan karşılaşmalar düzeyinde nasıl kurulduğunu anlamak açısından önemli bir katkı sunuyor.

Strata Dergisi'nin bu sayısı, zorunlu göç olgusunu yalnızca sayılar ve politik belgeler üzerinden değil, aynı zamanda göç eden bireylerin gündelik hayatları, kimlik mücadeleleri, mekânsal karşılaşmaları ve temsil biçimleri üzerinden ele alan bir derleme sunuyor. Göçmenlerin fail olarak merkeze alındığı bu sayı, göç çalışmalarına hem empatik hem de eleştirel bir bakış açısı kazandırma çabasında.

Bu sayının ortaya çıkmasına katkı sunan tüm yazarlarımıza, değerlendirme süreçlerine emek veren hakemlerimize ve yayın kurulumuza teşekkür ederiz. Umuyoruz ki bu sayı, Türkiye'de zorunlu göç üzerine yürütülen tartışmalara yeni eleştirel sorular ve daha adil politikaların inşasına yönelik katkılar sunar.

Hilal Sevlü, Saniye Dedeoğlu
Strata İlişkisel Sosyal Bilimler Dergisi – 19. Sayı
“Türkiye’de Zorunlu Göç Araştırmaları”

1979 İran İslam Devrimi Sonrası Eğitim Kurumlarındaki Yasak ve Yaptırımların Göç Üzerindeki Etkisi: Türkiye'ye Göç Eden İranlı Göçmen Kadınlar Örneği¹

Asiye Kemik²

ÖZET

Uluslararası göçün sosyal, ekonomik, siyasi ve eğitim başta olmak üzere dinamiği kendi içinde değişen pek çok nedeni bulunmaktadır. Değişen dinamikler bağlamında göçe neden olan faktörler, içinde bulunulan toplumsal ve siyasal yapıdan etkilenmektedir. Dolayısıyla 1979 yılında gerçekleşen İran İslam Devrimi sonrasında meydana gelen göçlerin pek çoğunu, değişen siyasi konjonktürün tetiklediğini söylemek mümkündür. İran İslam Devrimi sonrasında yeni kurulan yönetimin merkezinde şeri hukuk kurallarının olması, toplumsal kurumların bu kurallar çerçevesinde düzenlenmesini beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla bu durum, şeri hukuk kuralları bağlamında, siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik ve eğitim alanında bazı hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına neden olmuştur. Söz konusu bu kısıtlanma hali ise farklı ülkelere yönelik gerçekleştirilen göçleri tetiklemiştir.

Bu anlamda bu çalışmada; eğitim kurumundaki yasak ve yaptırımların göç etme üzerindeki etkisi -nitel alan araştırması dahilinde görüşülen- Türkiye'ye göç eden İranlı kadınlar özelinde ele alınmıştır. Kadınların ve erkeklerin göç motivasyonunun birbirinden ayrılan yönleri olduğu, kadınlar söz konusu olduğu zaman yalnızca teolojik yönetim anlayışının değil aynı zamanda ataerkil pratiklerin ve diğer baskı mekanizmalarının da göç motivasyonu üzerinde etkili olduğu vurgulanmak istenmiştir. Bu amaçla alanda elde edilen veriler

¹ Bu çalışma, yazarın "Sınırlar Arası Kadınlık Deneyimleri: Türkiye'deki İranlı Göçmen Kadınlar Örneği" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

² Dr., Sosyoloji Bölümü, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, asiyechemik1@gmail.com, ORCID: 0000- 0002-0745-4350

kesişimsel yaklaşımı dışarda bırakmayan toplumsal cinsiyet bakış açısı ile anlaşılıp yorumlanmaya çalışılmıştır.

Nitel araştırmanın benimsendiği bu çalışmada, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak 31 İranlı göçmen kadın (kayba uğrayan 5 kişinin verileri de dahil olmak üzere) ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Alanda elde edilen verilerden hareketle, eğitim faktörünün göç etme üzerindeki etkisi, hem içinde barındırmış olduğu yasak ve yaptırımlardan ötürü kaynak ülke olan İran'dan göç etme nedeni olarak hem de Türkiye'nin sahip olduğu eğitim olanaklarının bir fırsat olarak görülmesinden ötürü hedef bölgenin tercih edilme nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar kelimeler: Uluslararası göç, Eğitim, İran, Kadın, Deneyim

The Effect of Ban and Sanctions in Educational Institutions on Migration After the 1979 Iranian Islamic Revolution: The Case of Iranian Women Migrating to Turkey

ABSTRACT

There are many reasons for international migration, especially social, economic, political and educational dynamics, which change within themselves. In the context of changing dynamics, the factors that cause migration are affected by the social and political structure. Therefore, it is possible to say that the changing political conjuncture triggered most of the migrations that occurred after the Iranian Islamic Revolution in 1979. The fact that the rules of Sharia law were at the center of the newly established administration after the Iranian Islamic Revolution brought about the organization of social institutions within the framework of these rules. Therefore, this situation caused some rights and freedoms to be restricted in the political, social, cultural, economic and educational fields within the context of Sharia law rules.

This restriction triggered migrations to different countries. In this sense, this study addressed the impact of bans and sanctions in educational institutions on migration, specifically for Iranian women who migrated to Turkey - interviewed within the scope of field research. It was aimed to emphasize that women and men have different aspects of migration motivation, and that when it comes to women, not only the theological management approach but also patriarchal practices and other oppression mechanisms are effective on migration motivation. For this purpose, the data obtained in the field was tried to be understood and interpreted from a gender perspective that does

not exclude the intersectional approach.

In this study, where qualitative research was adopted, in-depth interviews were conducted with 31 Iranian migrant women (including the data of 5 people who suffered losses) using a semi-structured interview form. Based on the data obtained in the field, the effect of the education factor on migration emerges as both a reason for migrating from Iran, the source country, due to the bans and sanctions it contains, and a reason for preferring the target region because the educational opportunities in Turkey are seen as an opportunity.

Keywords: International migration, Education, Iran, Women, Experience.

GİRİŞ

Eğitim ve göç ilişkisini ele alan çalışmalar incelendiği zaman; genellikle göçün eğitim sistemi üzerindeki etkisine, göçmenlerin hedef bölgedeki eğitim sistemine uyumlarına yönelik politikalara, göçün eğitim ve okul yönetimi üzerindeki yansımalarına odaklanıldığı dikkat çekmektedir. Ancak göç ve eğitim ilişkisi söz konusu olduğu zaman; eğitim, göç etme nedenlerinden biri olarak da karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada; Türkiye'ye göç eden İranlı göçmen kadınlar özelinde, göç etme nedeni olarak eğitim faktörü vurgulanmak istenmiştir.

İran'dan diğer ülkelere yönelik gerçekleştirilen göç hareketleri, tarihsel süreçte olagelen bir durumdur. En genel haliyle sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik etmenler göç nedenleri arasında yer alsa da içinde bulunulan dönem özelinde hem göç nedenleri hem de göç eden bireylerin profilleri farklılıklar gösterebilmektedir. Örneğin; 18. yüzyıldan itibaren İran'da başlayan modernleşme hareketleri, eski siyasal merkezi destekleyenleri göç etmek zorunda bırakırken; 1979 İran İslam devrimi sonrasında ortaya çıkan teolojik yönetim anlayışından ötürü ise, tasfiye edilen bazı gruplar göç etmek zorunda kalmışlardır (Yantur ve Sayın, 2022: s. 113). Öte yandan İslam devrimi sonrasında yönetiminin merkezinde şeri hukuk kurallarının yer aldığı yeni hükümetin bazı uygulamaları, bu kurallar bağlamında pek çok hak ve özgürlüklerin kısıt-

sıtlanmasında neden olmuştur (Kırılmaz ve Erol, 2018: s. 20). Söz konusu olan kısıtlamalar; hukuk, ekonomi, din, siyaset ve eğitim gibi toplumun birçok kurumunda kendini göstermiş ve pek çok bireyin göç etmesine neden olmuştur. Çünkü toplumsal kurumlarda meydana gelen yasaklar, bireylerin özgürlük alanını kısıtlamış ve beraberinde cezai yaptırımları getirmiştir. Söz konusu bu kısıtlamalardan kadınlar ve erkeklerin etkilenme biçimleri ve şiddeti ise birbirinden farklı olmuştur. Zira ataerkil ideoloji ile teolojik yönetim anlayışının iç içe geçtiği İran'da kadınlar, aynı zamanda toplumsal cinsiyet ayrımcılığına da maruz kalmaktadırlar. Dolayısıyla kadınların göç etme nedenleri, yalnızca şeri hukuk kuralları bağlamında meydana gelen kısıtlamalar çerçevesinde değil, ataerkil ideolojiden beslenen yönetim anlayışının beraberinde getirdiği kısıtlamalar çerçevesinde de okunmalıdır. Eğitim kurumlarında meydana gelen yasak ve yaptırımlar da bu bağlamda okunabilecek olan kısıtlamalar arasındadır.

Bu noktada 1979 İran İslam Devrimi sonrası, İran'ın değişen eğitim sistemi-ne kısaca değinmek gerekirse; İslam Devrimi'nden sonra değişen yönetim anlayışı, Şah dönemindeki eğitim sisteminde değişikliklerin meydana gelmesine sebep olmuştur. Örneğin ilkokula başlama yaşı 6'ya düşürülmüş, tarih kitaplarında Fars kültürü ve İslam tarihine vurgu yapılmış, ders kitaplarındaki konular İslam inancı çerçevesinde düzenlenerek eğitimin tüm aşamalarında din temel alınmıştır (Azeroğlu, 2018). Eğitimin merkezinde dini inancın olması ve İran'ın ataerkil toplumsal yapısı; hem dini inanç çerçevesinde hem de ataerkil anlayış bağlamında kadınların eğitim kurumu içinde bazı zorluklarla karşı karşıya kalmasını ve ötekileştirilmelerini beraberinde getirmiştir. Örneğin bazı meslek gruplarının kadınlar için uygun olmadığı düşünülmüş ve bazı öğrenim türlerine kadınlar kabul edilmemiştir. Dolayısıyla istedikleri alanda eğitim görmelerinin önü kapatılan kadınların bu anlamda hak ve özgürlükleri kısıtlanmıştır. Ancak eğitim kurumu içinde kadınların hak ve özgürlüklerinin kısıtlanmasına neden olan başka pratikler de vardır. Kılık kıyafet ile ilgili yaptırımlar bunlardan biridir. Çünkü eğitim kurumu içinde kadınlar, örtünmek zorundadır. Zorunlu örtünme hali ise istediklerini giymeleri noktasında kadınları kısıtlamaktadır. Bir diğer unsur da farklı dini inançları özgürce dile getirememesi durumudur. Zira Şiilik'in hâkim olduğu İran'da farklı dini inanca sahip olmak demek, bazı cezai yaptırımlara maruz kalmak demektir. Dolayısıyla bu durum, farklı dini inanca sahip olan bireyle-

rin eğitim kurumu içinde bunu saklaması anlamına gelmektedir. Bu noktada hem ataerkil anlayış hem de dini yönetim anlayışından ötürü yasak ve yaptırımları içinde barından eğitim kurumu, İranlı bazı kadınların göç etmelerini tetikleyen nedenlerden biridir. Eğitim faktörünün göçü tetiklemesine neden olan bir başka boyutu ise daha iyi eğitim olanaklarına sahip olma isteğidir. Bu anlamda eğitim faktörü, kaynak ülke söz konusu olduğu zaman itici bir etken iken hedef ülke söz konusu olduğu zaman ise çekici bir neden olarak karşımıza çıkmaktadır.

1. KADINLARIN GÖÇ NEDENLERİNE DAİR GENEL BİR ÇERÇEVE

Göç olgusunun bağlamı kendi içinde değişen pek çok nedeni bulunmaktadır. Bu nedenler; toplumsal konjonktürden ve göç edecek olan bireylerin sahip oldukları sermaye türlerinden (sosyal, ekonomik, kültürel vd.), ırkından, eğitim durumundan, toplumsal cinsiyetinden vd. pek çok faktörden etkilenmektedir. Bu noktada kadınların ve erkeklerin göç etmelerine neden olan göç öncesi deneyimlerinin birbirinden ayrıldığı noktalar bulunmaktadır. Ancak kadınların göç nedenlerini ele alan çalışmaların pek çoğunda, ekonomik etmenlerin ön planda olduğu dikkat çekmedir. Ekonomik etmelerin (gidilecek olan yerdeki ücret farklılıkları gibi) süreçteki payı her ne kadar önemli olsa da tek faktörün bu olmadığı göz önünde bulundurulmalıdır (Kofman vd., 2000: s. 143). Örneğin; fiziksel şiddet de göç etme nedeni arasında yer alan faktörler arasındadır. Özellikle de savaş durumlarında kadınlara yönelik cinsel şiddet kullanımının yaygın olması kadınların göç etmesini tetikleyen en önemli unsurlardan biridir (Buz, 2007: s. 40). Öte yandan hane içinde maruz kalınan gerek fiziksel gerekse psikolojik şiddet de kadınların göç etme nedenlerindendir. Dolayısıyla evlilik içindeki anlaşma hali bu süreçte önemlidir. Zira evlilik anlaşmazlığı çoğu zaman kadınların göç etme nedenlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir başka göç nedeni ise eğitim unsurudur. Kaynak bölgedeki eğitim olanaklarının kısıtlı olması ya da hedef bölgedeki eğitim imkanlarının çok daha fazla olması da göçü tetikleyen unsurlar arasındadır. Süreçte karşımıza çıkan bir başka faktör ise, istihdam sürecinde kadınların toplumsal cinsiyet temelli hem ekonomik hem de sosyal anlamda bazı ayrımcılıklara maruz kalmasıdır.

En genel haliyle denilebilir ki; fiziksel şiddet, evlilik anlaşmazlığı, kadının aile içindeki ve toplumdaki konumu, yaşanan herhangi bir ayrımcılıktan ötürü bulunulan yerden kaçma isteği, eğitim faktörü gibi pek çok etmen, kadınların göç etmesi noktasında önemli faktörler arasındadır. Dolayısıyla göçün yalnızca ekonomik anlamda daha iyi yaşam standartlarına sahip olmanın ötesinde, kadınlar için baskıcı yapılardan kurtulmak ve bu yapılara direnmek anlamında geldiği ifade edilebilir (Kofman ve dig., 2000: s. 143). Bu noktada ataerkil yapının hem ekonomik hem de kültürel boyutunun, göç sürecini etkilediğini söylemek mümkündür. Sürecin nasıl etkilendiğinin anlaşılması ise toplumsal cinsiyet kavramının bu sürece dahil edilmesiyle mümkün olmaktadır (Mısırlı, 2019: s. 74). Zira “kadınlara özgü göç nedenlerinin büyük ölçüde ataerkil bir toplumda yaşama ve kadınlardan beklenen toplumsal cinsiyet rollerinin getirdiği kısıtlamalardan kaynaklandığı görülmektedir” (Buz, 2007: s. 40). Toplumsal cinsiyet ve göç ilişkisini ele alan Boyd ve Grieco (2003; akt. Mısırlı, 2019) bu ilişkiyi göç öncesi, göç aşaması ve göç sonrası süreç olmak üzere üç aşamaya ayırmaktadır. Göç öncesi süreçte; cinsiyet ilişkileri, roller, ırk, etnik köken, medeni durum, statü, kaynak ülkenin toplumsal yapısı ve bireysel faktörler göç etme kararını şekillendiren ve göç etme olasılığını artıran veya azaltan faktörler arasında yer almaktadır. Ayrıca kadınların göçünün artması noktasında küreselleşmenin payı büyüktür. Zira küreselleşme ile beraber artan yoksulluktan, kadın ticaretinden, savaş ve çatışma ortamından kaçma isteğinin artması; hareket kısıtlılığının azalması ve göçün küreselleşmesi, kadın göçünün artmasına ve göçün kadınlaşmasına neden olan faktörlerdendir (Mısırlı, 2019: s. 74-77).

1.1. İSLAM DEVRİMİ SONRASINDA İRANLI KADINLARIN GÖÇÜ VE EĞİTİM FAKTÖRÜNÜN SÜREÇTEKİ ETKİSİ

İranlı kadınların pek çoğunun göçü, baskıcı yapılardan kurtulma isteğini kendi içinde barındırmaktadır. Zira 1979 yılında gerçekleşen İran İslam Devrimi sonrasında toplumun pek çok kurumu dini kurallar çerçevesinde düzenlemiştir. Bu düzenlemeler kadınların pek çok açıdan kısıtlanmasına neden olmuştur (Tandoğan, 2021: s. 205). İslam Devrimi sonrasında yeni kurulan hükümetin insan haklarına aykırı politikalar izleyerek keyfi uygulamalarda bulunması gerek özel alanda gerek ise kamusal alanda pek çok hak

ve özgürlüğün kısıtlanmasına neden olmuştur. Bu durum ise bazı bireylerin resmi ya da resmi olmayan yollarla başka ülkelere göçünü beraberinde getirmiştir (Kırılmaz ve Erol, 2018: s. 20). Göç eden İranlı nüfusunun çoğu kadınlardan oluşmaktadır. Çünkü İran'da hem modernleşme hem de gelenekselleşme kadın imajı üzerinden kurgulanmış ve kadınlar projelerin birer nesnesi olarak görülmüşlerdir. Dolayısıyla kadınlar, her iki dönemde de içinde bulundukları siyasi konjonktür bağlamında bazı yasak ve yaptırımlara maruz kalmışlardır. Örneğin; kadınların çarşaf giymesi modernleşme sürecinde "geri kalmışlık" olarak görüldüğü için yasaklanmış; İslam Devrimi sonrasında da zorunlu hale getirilmiştir.

Öte yandan kadınlar, dinin emri olduğu söylenilerek İslam devrimi sonrasında edebiyat, müzik, spor ve eğitim gibi pek çok alanın dışında bırakılmıştır (Çakır, 2022: s. 52). Kadınların hak ve özgürlüklerine pek çok açıdan zarar veren İslam Devrimi, aynı zamanda anayasal düzende de bunu durumu pekiştirmiştir. Örneğin; 1967 yılında çıkarılmış olan Aile Koruma Kanunu 26 Şubat 1979'da yürürlükten kaldırılmıştır. Bunun sonucunda ise, kadınlar için yasal evlilik yaşı 13'e indirilmiş, erkekler tek taraflı boşanma hakkı kazanmış ve çocukların velayet hakkının babalarına verilmesi kesin hale gelmiştir. 3 Mart 1979 yılında ise Humeyni, Şeriat'a göre kadınların yargıç olamayacağını duyurmuştur. 6 Mart günü de iş yerlerinde kadınların hicap giymeleri zorunlu hale getirilmiştir. Öte yandan çok eşlilik erkekler için kabul edilmiş, eğitim ise İslamileştirilerek kız ve erkek öğrencilerin birlikte eğitim görmeleri yasaklanmıştır (Kahraman 2014:81-82).

1979 İran İslam Devrimi sonrasında, eski sistemin ideolojik düşünceleri yerini İslami ve şeriatçı bir yönetim anlayışına bırakmış ve Şah dönemindeki eğitim sisteminde değişiklikler olmaya başlamıştır. Öncelikle ilkokula başlama yaşı 7 yaşından 6'ya düşürülmüştür. Ardından ders kitaplarında İslam inancına dayalı konulara yer verilmiş ve İslam inancı ile bağdaşmayan konular yüksek okul da dahil olmak üzere eğitim sisteminden çıkarılmıştır. Bu amaçla Nisan 1980 yılında kurulan "Kültürel Devrim Konseyi"nin temel görevi, eğitim ile ilgili sorunları incelemek, İslam esasının temel alındığı bir eğitim politikasının taslağını oluşturmak ve İslam devrimine sadık eğitimciler yetiştirmek olmuştur. İran'da eğitim sistemindeki gelişmeler incelendiğinde eğitimin tüm aşamalarında dinin temel alındığı görülmektedir. Örneğin; sosyal